

Petr Placák

Gottwaldovo Československo jako fašistický stát Poznámky k povaze ideologických režimů s ohledem na poválečný vývoj v Československu – II. část

Charakter období tzv. třetí republiky let 1945–1948 je dodnes znejasněn. Může za to nejen marxistická (komunistická) dějepisná produkce, která toto období vykládala v rámci komunistické ságy o hrdinném boji s fašistickou hydrou a konečném vítězství pracujícího lidu, ale stejně tak i polistopadová postkomunistická historiografie – částečně nacionalistická a částečně politicky konformní, respektive obojí. Třetí republika je totiž dodnes žhavé politikum, jak to demonstrovaly i poslední české prezidentské volby.¹

V rámci nacionalistického diskurzu a politického konformismu bylo k fašismu přirovnáváno období druhé republiky nebo protektorátní vláda, ale ne režim poválečné Národní fronty, dirigovaný od počátku komunisty, ačkoli zde byly rysy fašismu nejmarkantnější.

V souvislosti s Národní frontou byla zdůrazňována především tzv. *realpolitika*, tedy na jedné straně německé nebezpečí, ač bylo Německo v roce 1945 v troskách, a na straně druhé byli komunisté akceptováni jako víceméně standardní strana, která hájí své zájmy a snaží se ze situace, jež se naskytlá, vytěžit pro sebe co nejvíc jako každá jiná strana. Z takto pojaté politiky jako konfliktu různých zájmů, který je možno kritizovat, ale je legitimní (kterým ovšem komunisté pohrdali), zcela zmizel eschatologický rozměr komunistické sekty, která sice usiluje o to, aby získala moc v rámci daného systému, ale jen proto, aby jej pak zničila, protože jedině destrukcí stávajícího světa (zánikem éry kapitalismu) se může přenést do vysněné doby komunismu všeobecného štěstí. Režim Národní fronty byl prostředek, s jehož pomocí chtěli komunisté výše uvedeného dosáhnout.

V roce 1945 nešlo o obnovu systému předválečné demokracie, byť třeba „omezené“, jak se ještě dnes někdy zcela mylně traduje. Režim Národní fronty pod taktovkou komunistů se proti meziválečné republice vymezil jako proti státu kapitalistické soustavy, který způsobil hospodářskou krizi, a jako proti původci Mnichova (1938), jehož kapitalistický charakter byl logicky završen fašismem. To byla teze, kterou hlásali komunisté a poválečné trosky demokratického tábora (trosky především ve smyslu

1 Jde především o obhajobu poválečného „odsunu“ českých Němců a všeho, co s tím souvisí, včetně tzv. Benešových dekretů. Typickým produktem výše uvedeného je například práce Jana Němečka *Cesta k dekretům a odsunu Němců* (NĚMEČEK, Jan a kol.: *Cesta k dekretům a odsunu Němců*. Littera Bohemica – Baronet, Praha 2002). Charakter a politiku třetí republiky obhajovali především autoři z okruhu Společnosti Edvarda Beneše, Věra Olivová, Jaroslav Valenta a spol., vesměs kdysi věřící komunisté (Valenta byl navíc spolupracovník StB), kteří byli v době normalizace odstaveni na vedlejší kolej, aniž by ovšem byli – na rozdíl od svých kolegů z disentu – nějak perzekvováni.

ideovém, hodnotovém, mravním...) s tím víceméně souhlasily nebo se alespoň neodvázily proti tomuto výkladu něco namítat. Rozsáhlé politické, ekonomické a sociální změny, okleštění politické i hospodářské soutěže, glajchšaltizace kultury byly prezentovány jako zásadní oprava systému první československé republiky, který měl selhat. Komunistům ale na rozdíl od „povolených“ demokratů ovšem o žádnou opravu nešlo – usilovali o ustavení společnosti zcela nové kvality, přičemž měly být všechny dosavadní buržoazní hodnoty, politické, ekonomické, občanské či kulturní odstraněny.

Přitom je dobré si položit na úvod tyto otázky: V čem spočívá tajemství souznění komunistů s národem a jejich víceméně hladká cesta k uchopení moci po roce 1945? Jak to, že se „internacionální“ komunisté stali náhle nejen tolerovanou a přijatelnou silou tuzemského politického spektra, ale dokonce hlavní silou poválečné „národní revoluce“ (mocensky i ideově: dokázali se prezentovat jako hlavní „antifašistická“ síla, která měla rozhodující vliv v nově zřízených revolučních orgánech státu i samosprávy – v národních výborech, prosadili svůj vládní program, obsadili klíčová ministerstva, ve spolupráci s prokomunistickými křídly stran Národní fronty určovali domácí i zahraniční politiku, která byla předeheurou k únoru 1948), která měla zabezpečit české národní zájmy, garantovat územní celistvost a bezpečnost republiky, včetně jejího nezávislého postavení na mezinárodní rovině?

K tomu, že se tento „mistrovský kousek“ podařil hnutí, které bylo od začátku protičeské, protinárodní a protistátní, rozhodujícím způsobem napomohli nacisté. Existenční ohrožení českého národa ze strany nacistického Německa, de facto poprvé v tisícileté historii českého státu, znamenalo pro českou společnost šok, s jehož pomocí se komunistům podařilo národu vsugerovat, že jsou nejen vítězem nad nacisty, ale i jediným garantem (ve spojení se Sovětským svazem) toho, že se nic obdobného už nebude v budoucnu opakovat. Bez „pomoci“ Hitlera by se komunistům, kteří byli v českých zemích sice etablovanou, nicméně extremistickou stranou s volebním potenciálem okolo 10 % hlasů, moc získat bezpochyby nepodařilo. Dalším podstatným faktorem byla skutečnost, že země byla osvobozena z východu Rudou armádou a k přijetí komunistů jako legitimní národní a vlastenecké strany přispěla i sebevražedná politika londýnské exilové vlády v čele s prezidentem Edvardem Benešem, která se snažila národ ujistit, že komunistický Sovětský svaz v čele se Stalinem je pro bezpečnost a suverénní postavení Československa na mezinárodním poli ta nejlepší možná varianta.

Antifašismus

V prvé řadě je třeba vysvětlit komunistický termín *antifašismus*, který byl klíčovým slovem poválečné komunistické propagandy v boji proti *buržoazní* demokracii.²

2 Komunisté podobně jako italští fašisté a němečtí nacisté rozlišovali mezi pravou demokracií, reprezentovanou hnutím a vůdcem, kteří vůli lidu uskutečňovali přímo, nezprostředkovaně (komunisté pro ni používali pleonasmus *lidová demokracie*), a demokracií nepravou, omezenou, deformovanou, i. e. buržoazní, kde je vůle lidu omezena „buržoazními“ institucemi, parlamentem atd. Ke zrodu a vývoji totalitního pojetí demokracie od dob Francouzské revoluce viz TALMON, Jacob Leib: *O původu totalitní demokracie. Politická teorie za Francouzské revoluce a po ní*. Sociologické nakladatelství, Praha 1998.

Petr Placák

Jestliže historik François Furet tvrdí, že to byl právě komunistický *antifašismus*, který bránil dějinnému porozumění 20. století v Evropě³, tak v českých zemích mělo a dosud má toto neporozumění určitá místní specifika. Tuzemská diskuze o povaze totalitních hnutí minulého století, i tak skoupá, byla od druhé světové války (a částečně dosud je) v zajetí onoho komunisty dirigovaného diskurzu *antifašismu*, který se stal za komunistického režimu dogmatem zastírajícím nejen charakter či povahu komunismu, ale v duchu onoho nacisticko-komunistického spříseženství (viz první část této studie – *Fašismus jako radikální lidová revoluce*)⁴ i povahu německého nacismu. Ten byl v tuzemském *antifašistickém* diskurzu deklasován na jakýsi radikální německý nacionalismus – jako víceméně *protičeské hnutí* regionálního charakteru a rozměru v duchu národního romantismu 19. století⁵, v rámci „odvěkého česko-německého národnostního boje“, ve kterém se jak pára nad hrncem rozplynul jak socialistický (hypersocialistický) rozměr nacismu, tak i jeho supranacionální totalitní charakter, který německý nacismus sblížoval právě se sovětským komunismem. Analyzovat nacismus by ovšem nevyhnutelně znamenalo ukázat na paralely mezi hitlerovskou říší a stalinským Sovětským svazem, což nebylo po druhé světové válce jen politické nebo společenské tabu, ale bylo to přímo trestné. Dokládá to, jak nacisticko-komunistické spříseženství proti svobodnému světu, veřejně stvrzené v srpnu 1939, přečkalo jak rok 1941, tak i rok 1945. (K tomu viz v 1. části studie zmínění pronacističtí „sovětologové“ a jejich dilema, jak za Protektorátu popsat komunistickou východní říši, aniž by přitom vznikla nežádoucí paralela k nacistickému Německu.)

A nešlo jen o paralely. V eschatologické vizi nastávajícího konce starého, penězi nenávratně zkaženého světa nacisté nebyli – na rozdíl od buržoazie – „fašistickou“ reakcí, ale naopak hluboce revolučním hnutím, které komunistům pomáhalo smést starý řád a postkrkvalo přítomnost k budoucnosti – blíž ke komunistickému ráji.

Společný zájem nacismu a komunismu na zničení stávajícího světa byl dobře patrný v době nacisticko-sovětského spojenectví v letech 1939–1941. Jakmile byly v srpnu 1939 vymezeny sféry vlivu, mohly se naplno projevit vzájemné city: *Začíná éra dělnická, na rozdíl od éry kapitalistické a předkapitalistické éry feudální. Dělníkem bude v budoucnu každý, jako byl každý křesťanem. Práce se stane vírou a zbožnost bude prací*, jásal přední tuzemský pronacistický aktivista Emanuel Moravec ve své vizi sjednocené socialistické Evropy proletářů založené na práci⁶ a vlivný protektorátní nacista Wolfgang

3 FURET, François: O komunistické iluzi. In: NOVÁK, Miroslav (ed.): *Komunismus a fašismus. François Furet, Alain Besançon a další*. Institut pro středoevropskou kulturu a politiku, Praha 2002, s. 98.

4 PLACÁK, Petr: Fašismus jako radikální lidová revoluce. Poznámky k povaze ideologických režimů s ohledem na poválečný vývoj v Československu, I. část. *Securitas Imperii*, č. 21, s. 28–54.

5 Obraz české venkovské idylky, kterou hodlá zničit moderní nepřátelský svět, což bylo jedno z typických klíčů fašistických režimů, používali komunisté zcela záměrně. V projevu na večeru kulturních pracovníků v Lucerně 29. května 1945 jej Zdeněk Nejedlý v rámci rovnice: buržoazie = reakce = fašismus nastínil takto: ...[fašismus] s útrpností hleděl na krásné zjevy našeho obrození jako na něco dávno překonaného, i vyzvedal úpadkové, jemu ne nebezpečné, ano, přímo jemu sloužící, protože nelidové a protilidové zjevy moderně buržoasní... NEJEDLÝ, Zdeněk: *Za kulturu lidovou a národní*. SNPL, Praha 1953, s. 12. Nejedlý tak z nacismu udělal jakousi národoveckou selanku, jejíž hlavní starostí je boj s českým národním obrozením. Ve snaze, jak zakrýt podstatu nacismu, by si mohl Nejedlý podat ruku s Goebbelsem.

6 MORAVEC, Emanuel: *Děje a bludy. O šířce evropské cesty, o zarostlé národní pěšince a nejvíce o této válce*. Orbis, Praha 1942, s. 23.

Gottwaldovo Československo jako fašistický stát

Wolfram von Wolmar (nomen omen) mu přizvukoval: *Žijeme všichni v době takového grandiosního přelomu, ve kterém mládí mezi národy tohoto světa – socialistické státy – sesazuje z trůnu stařectví, které se drží u moci pouze racionalistickými prostředky, především zlatem.*⁷

Stejného názoru byl i nacistický poslanec, publicista a historik, vysoký úředník ministerstva propagandy a profesor politických věd na berlínské univerzitě Wilhelm Ziegler: *V této válce se svět rozdělil zřetelně podle vyznání hospodářsko-sociálního. Východ stojí proti Západu, socialismus proti kapitalismu a hnutí širokých mas proti tenké vrstvě lživé plutokracie.*⁸

Proletáři všech barev, spojte se!

Hitler byl označován za „prvního dělníka svého národa“ a 1. máj byl v nacistickém Německu povýšen na národní svátek všech pracujících. Komunistům nic nebránilo v tom, aby od nacistů převzali v roce 1945 štafetu, podobně jako ji nacisté kdysi převzali od ruských bolševiků. Ale ani italští fašisté nechtěli stát stranou, pokud šlo o velké dílo zničení kapitalismu. Italský publicista Mario Appellius, kterého Emanuel Moravec nazýval „vidoucím Italem“, „viděl“ válku jako veliký revoluční proces, v němž *moderní svět stojí proti neblabému kapitalistickému režimu, který utiskoval a vykořisťoval lidstvo: Anglie je baštou kapitalismu a ve svém obludném zápase proti lidstvu je podporována společníky v nadbytku a bídáckými spoluvínky, v jejichž čele stojí vysoké finance Spojených států a veliký židovský kapitál.*⁹

A podobně jako komunisté i nacističtí ideologové označují představitele starého světa, který „dějiny“ či „prozřetelnost“ určily k likvidaci, za reakci: *Západu jde o černou reakci, se kterou svět zápasil na počátku XIX. století po více než 40 let, když Napoleon zradil myšlenky veliké francouzské revoluce tím, že ze sociálně-hospodářské přestavby tehdejšího světa udělal problém panovnického zaopatření příslušníků své rodiny,* píše Emanuel Moravec v předmluvě ke knize nacisty Wilhelma Zieglera, jako kdyby k nám promlouval zapálený komunista.¹⁰

Když komunisté používají *antifašismus* a protiněmecký šovinismus jako politický nástroj ke své legitimizaci a k získání vlivu ve společnosti hluboce poznamenané německou okupací, používají starý osvědčený trik: Italští fašisté, kteří se původně konstituovali jako radikální protikapitalistická levice, mobilizovali proti marxismu a získávali tak podporu jako ochránci společnosti před komunistickým ohrožením a zároveň tím prokazovali službu i komunistům, kteří naopak mobilizovali proti fašistickému nebezpečí a apelovali na vlastenectví z třídních či sociálních pozic – cíl měli společný: zničení liberální společnosti.

To je přesně situace třetí republiky. Komunistický *antifašistický* diskurz nejenže zakrýval podstatu nacismu, ale stejně tak i fašistické rysy domácí nacionální a sociální revoluce, která založila poválečné Gottwaldovo komunizující a posléze už jen komunistické Československo. Komunisté v nacionálním socialismu, který se stal základní ideologií jejich poválečného nástupu, spojili dva politické postupy: předválečnou

7 WOLMAR, Wolfgang Wolfram von: *Němec o českých problémech*. Orbis, Praha 1941, s. 16.

8 ZIEGLER, Wilhelm: *Cesty Francie. Doplněné vydání publikace „Co čeká Francii?“* Orbis, Praha 1941, s. 7.

9 MORAVEC, Emanuel: *Děje a bludy*, s. 65–66.

10 ZIEGLER, Wilhelm: *Cesty Francie*, s. 8.

Petr Placák

strategii *lidové fronty* a poválečnou strategii *fronty národní*. Zbytky demokratického tábora, které byly komunisty „vzaty na milost“, měly přitom dělat novému režimu „stafáž“, zatímco ti ostatní „zbylí“ byli zahrnuti pod pojem *fašismus* a jako takoví zakázáni nebo i zbaveni občanských práv. Nálepka nepřátel lidu a národa se dostala nejen všem nesocialistickým stranám a organizacím napravo od politického středu s výjimkou lidovců, ale i celým společenským vrstvám (velkoburžoazie, šlechta), národnostním menšinám (čeští Němci, slovenští Maďaři) i rasám („neslovanské“ obyvatelstvo). Na pořadu dne byl „jednotný národ“.

Pro úspěšnou budovatelskou činnost v osvobozené republice je potřebná, jako sůl potřebná, naše národní jednotá, naše Národní fronta. Jednotné revoluční odborové hnutí, jednotný svaz zemědělců, jednotné družstevnictví, jednotný svaz mládeže, a bohdá také budoucí jednotné hnutí tělovýchovné, to jsou společně s politickými stranami nositelé Národní fronty. [...] Řekl jsem už, že tato naše Národní fronta je politickým výrazem třídního, sociálního svazku dělníků, rolníků, živnostníků a inteligence. Připomínám znovu, že tento svazek byl stmelen ve výhni národního boje a národního utrpení, pronesl Klement Gottwald v projevu 29. března 1946 na VIII. sjezdu KSČ.¹¹

Národ jako sociální svazek dělníků, rolníků, živnostníků a inteligence. Mussolini by to formuloval přesně tak. Hitler by jen místo slova *třídní* použil výraz *národní*. Šlo ale o totéž: Gottwald jako ti druzí mínil jednotitou národní pospolitost, kde jsou jednotlivci podřízeni celku a sociální třídy spolu kooperují. To je fašistický ideál.

Jestliže nebudeme zpochybňovat záznamy Hermanna Rauschninga o jeho hovorech s Hitlerem, a důvod je zpochybňovat není, vyjádřil nacistický vůdce přesvědčení, že se bolševismus stane postupem času odrůdou nacionálního socialismu, a dodal: *Ostatně je zde více toho, co nás pojí, než co nás odděluje, nás a bolševismus.*¹²

Už dávno před ním, v roce 1920, hlásal ruský „nacionální bolševik“ Nikolaj Ustrjalov, že zájmy sovětského systému nevyhnutelně splynou s ruskými národními zájmy: *Bolševici přejdou logikou událostí od jakobinismu k napoleonismu*, tvrdil a jiný ruský ultrapravicák Šulgin ve stejném roce prohlásil: *Prohráli jsme, za to jsme zvítězili. Bolševici nás porazili, ale pozvedli prapor sjednoceného Ruska.*¹³

Podobně se mohl utěšovat Hitler v bunkru pod hořícím Berlínem 30. dubna 1945: Prohráli jsme, ale bolševici ponesou náš prapor dál! Českoslovenští etc. komunisté se o faktické naplnění tohoto pomyslného Hitlerova výroku bezpochyby snažili.

Antifašistický boj v podání komunistů nebyla válka proti nacistickému panství v Evropě, ale boj proti reakci, ke které patřili de facto všichni, kdo nesdíleli komunistickou víru v brzký příchod zaslíbeného věku, tady a teď, a to včetně sociální demokracie, která zradila, když chtěla oklamat *dějiny* a smířovala dělnickou třídu s buržoazií, což nebyl zločin, ale smrtelný hřích. I když byli sociální demokraté v rámci strategie postupné revoluce vzati v roce 1945 dočasně na milost, neznamenalo to, že by snad komunisté přestali proti nim intrikovat a nesnažili se jejich řady infiltrovat svými lidmi.

11 GOTTWALD, Klement: *Deset let. Sborník statí a projevů 1936–1946*. Svoboda, Praha 1946, s. 338.

12 RAUSCHNING, Hermann: *Mluvil jsem s Hitlerem*. Nová osvěta, Praha 1946, s. 145–146.

13 FIGES, Orlando: *Lidská tragédie. Ruská revoluce 1891–1924*. BETA – Dobrovský a Ševčík, Praha – Plzeň 2000, s. 651.

Gottwaldovo Československo jako fašistický stát

François Furet po právu napsal, že *trvalá nákaza demokratické ideje tímto antifašismem (tedy nedemokratickým, komunistickým) se stala jakýmsi posledním, už posmrtným Hitlerovým příspěvkem ke lžím a iluzím doby.*¹⁴

Fašismus je reakce

Za komunistickým *antifašismem* nestálo vlastenectví, neřku-li demokratický či humanistický étos – skrývala se za ním „svatá taktika“, tedy starý známý *třídní boj*, který jen opět pozměnil prapor, podobně jako když se heslo *třída proti třídě* změnilo v polovině třicátých let na *lidovou frontu*, a ta se zase změnila na *frontu národní* – cíl zůstával stále stejný: likvidace kapitalismu jako nutný krok k lidskému vykoupení, k čemuž je možno použít jakékoli prostředky, nacionální šovinismus nebo rasismus nevyjímaje.

Když Gottwald stanovil pořadí důležitosti úkolů, před kterými stojí poválečná národně socialistická revoluce, zmínil co do důležitosti jako v pořadí druhý úkol *využití plně vojenské porážky hitlerovského Německa a jeho satelitů také v tom smyslu, abychom republiku zbavili páté kolony v podobě německé a maďarské menšiny*. Prvním úkolem pak podle něj bylo *vypořádání se s domácími mouřeníny*, čímž měl na mysli *kliky, které dříve republikou vládly*.¹⁵

Už dlouho před koncem války v době, kdy boj proti nacistům stále vyžadoval soustředění všech národních sil k porážce nepřítele, komunisté otevřeně vyhrožovali, že s Němci boj neskončí, že po válce půjde především o „reakci“.

*Již dnes a za hranicemi, před koncem dramatu a z dálky, můžeme vidět některá hlavní hnízda zrádců a kolaborantů. Tak pro naše budoucí uspořádání je zvláště významnou výstrahou, že jedno z nejnapadnějších těchto hnízd představují vrcholky naší republikánské byrokracie, zvěstoval do světa v roce 1944 z moskevského exilu člen tamního vedení exilové KSČ Vladimír Outrata, přičemž za „hnízda zrady a kolaborace“ označoval *vedoucí místa našeho hospodářství* a jmenoval je – *ministerstvo financí, Národní banka, velké průmyslové a finanční uzly...*, přičemž si rozhodně nebral servítky: *V okamžiku vyúčtování podle něj národ nezapomene, že tato hlíza řemeslné, nenárodní, nelidové, reakční a proradné byrokracie pronikla i do nových, již za republiky budovaných odvětví veřejné správy*, dští Outrata síru a oheň na třídního nepřítele a používá přitom stejné či obdobné výrazy, jako používali antisemité k sociální a nacionální degradaci a delegitimizaci imaginárního nepřítele – židovského velkokapitalistického upíra, který saje krev poctivým arijcům.¹⁶ Jak uvidíme, nebyla to vůbec náhoda.*

14 FURET, François: *O komunistické iluzi*, s. 98.

15 K. Gottwald v projevu na VIII. sjezdu KSČ 29. března 1946. In: GOTTWALD, Klement: *Deset let*, s. 327–328.

16 OUTRATA, Vladimír: *Kdo nešel s národem, buď potrestán!* In: *Za nové Československo. Sborník článků, projevů a dokumentů*. Vydavatelství cizojazyčné literatury, Moskva 1944, s. 155–156. Už jen samotný název článku by mohl být mottem českého fašismu.

Petr Placák

Antisemitismus

O co komunistům za války a po válce šlo, co v jejich podání znamenal „protifašistický“ boj, nejlépe dokládá jejich přístup k občanům židovského původu, kteří byli spolu s Romy hlavní obětí německého nacismu.

Podobně jest opět v sociálním smyslu jasno, že potírat antisemitismus neznamená brát v ochranu židovské velkokapitalistické vydřiduchy, spekulanty, výdělkáře a různé čachráře. Těm platí náš nejrozhodnější odpor a boj, vyhlašuje z bezpečí moskevského exilu komunistů Kopecký v době, kdy vrcholí nacistický holocaust. Potírání antisemitismus neznamená také např. zajišťovat židovským velkoboháčům à la Petschek, Weinmann, Rothschild, Gutmann atd. návrat do osvobozené republiky, aby se tu mohli ujet snad svých dřívějších majetků a pokračovat ve vysávání. Nikoliv! Židovští velkoboháči, kteří jako Petschek, Weinmann, Rothschild, Gutmann atd. dovedli ještě před kritickým obdobím obranného zápasu republiky utíkat ze země, kteří dovedli svůj majetek opouštět, předávat ho dobrovolně Němcům, kteří se dovedli zříkat čs. státní občanství a přijímat cizí státní občanství – takovíto židovští velkoboháči – panikáři (sic!) se nikdy do republiky vrátit nesmí! A jejich dřívější majetek jim vrácen nebude, přičemž jim nepomohou žádné intervence seabemocnějších činitelů zabraněných.¹⁷

V odporu k židovským „vydřiduchům, spekulantům a čachrářům“ nejde komunistům jen o otázku sociální, ale stejně tak i o národní a koneckonců i rasovou otázku.

Jest jasno, že pokud jde o čs. občany židovského původu, kteří se cítí Němci a Maďary, tak na ně bude podle toho hleděno a také jejich postavení v budoucí ČSR bude řešeno společně s postavením německé a maďarské menšiny. Potírání antisemitismus neznamená dopouštět nějaké výsadní postavení židovských obyvatel, hlásících se k německví, stejně jako to neznamená dopouštět, aby samostatná židovská národnost byla krycím štítem pro německví a maďarství. Potírání antisemitismus neznamená dopouštět porušení nacionálního, slovanského charakteru budoucí ČSR, postulující etnicko-rasovou čistotu nového státu Václav Kopecký,¹⁸ přičemž odhaluje, že v tažení proti německví nejde komunistům vůbec o boj s nacistickým nebezpečím, ale právě naopak o jeho udržení: v tomto případě zcela svévolné, ničím neopodstatněné vyloučení židovských občanů německého jazyka z národního společenství.

Komunisté přistupují k „židovské otázce“ radikálněji než vláda druhé republiky, která se pod tlakem Berlína snažila lavírovat a odsouvat „řešení“ v této věci mimo jiné poukazováním na malý vliv Židů ve druhé republice. Komunistům ovšem není „židovská otázka“ vnucována zvenčí, „řeší“ ji z vlastní vůle a navíc v době, kdy byl znám rozsah zločinů nacistického holocaustu, zatímco na jaře 1939 si málokdo dovedl představit, co z omezování osob židovského původu ve veřejném životě nakonec vzejde. Potírat antisemitismus, jak je nadepsán Kopeckého článek, bylo z komunistického hlediska správné jen v rámci propagandy a boje proti nacistické konkurenci, potažmo reakci – o demokratické principy, humanitu, neřku-li o samotné spoluobčany židovského původu se pochopitelně nejednalo, a pokud ano, tak v negativním smyslu. Komunisté navazovali na nacisty v mnoha ohledech, včetně antisemitismu – navzdory tomu, že prohlašovali opak.

17 KOPECKÝ, Václav: V řadách čs. osvobozovacího hnutí nesmí být místa pro antisemitické tendence. In: *Za nově Československo*, s. 180–181.

18 Tamtéž, s. 180.

Gottwaldovo Československo jako fašistický stát

Zařazením nacisty pronásledovaných Židů mluvících německy k německé menšině, která má být en bloc potrestána, navíc Kopecký dokládá, že *vybání-odsun* českých Němců nebyla odplata – byť nespravedlivá, protože kolektivní – za to, že německá menšina pomohla Hitlerovi rozbít Československo, ale že šlo o „bohapustou“ etnickou čistku, která byla založena čistě na národnostním či kulturním podkladě. V tom byli komunisté s nacisty rovněž zajedno.

Židovskou otázku mělo ale s konečnou platností vyřešit samo nejvyšší božstvo – lid. Podle Kopeckého *republika bude demokratickou v opravdově lidovém smyslu. Bude ponecháno na čs. lidu, aby v osvobozeném státě řešil postavení čs. občanů židovského původu, pokud se otázkou zvláštní ještě bude jevit (sic).*¹⁹

Tedy zřejmě pokud do té doby „konečné řešení“ s konečnou platností „nevyřeší“ za komunisty nacisté. A přenechat „židovskou otázku“ na rozhodnutí lidu, to zní také docela výhrůžně.

Jestliže fanatismus nacistického antisemitismu byl stěží pochopitelnou iracionální nenávisí, v komunismu byl antisemitismus *sine ira et studio* „povýšen“ na sociální opatření v rámci vědeckého světového názoru. Je štěstí Slovanem být/a neštěstí to štěstí mít – zveršoval by Kopeckého o čtyři desetiletí později tvořící undergroundový básník Vítek Kremlička.

Národní zrada

Jelikož jsou díky válce a nacistické okupaci na pořadu dne vlastenectví, nacionalismus a šovinismus, mezi kterými brutální postup nacistů v Protektorátu narušil přehradu, pro komunisty to znamená jedno – změnit strategii. „Třídní boj“ je přes svůj sociální háv přiděn koženým kabátem nacionalismu: komunisté proti *buržoasii* napříště argumentují „národní zradou“.

Byla to reakce, političtí představitelé finančního, průmyslového a agrárního velkokapitálu s agrární stranou v čele, kteří národu vráželi nůž do zad ve chvíli, kdy jeho synové spěchali na hranice, aby bránili republiku, píše se v mýtotočném komunistickém brožuře, která načrtává heroické dějiny strany – ke stranické agitaci, k věření stoupencům a uctívání stranických herojů.²⁰

Stejně jako italští fašisté a němečtí nacisté po první světové válce i českoslovenští komunisté po druhé světové válce použili konstrukci *národní zrady* k útoku na demokracii v poválečném Československu. Nacisté operovali s mýtem zrady židovského velkokapitálu, který se v roce 1918 spojil s „anglickými kramáři“, aby neporažené německé armádě vrazil nůž do zad a zapříčinil tak národní katastrofu, komunisté tvrdili to samé o „zrádné“ buržoasii, která měla zapříčinit mnichovskou katastrofu. I viníci se v tomto případě částečně či zcela překrývají. Komunisté sice neviní Židy přímo z národní zrady jako nacisté, ale finanční oligarchie a bankéři v dobovém „rozjitření“ a v lidovém pojetí splývají se „Židy“. A co je *völkisch*, to je pro komunisty bez ohledu

19 Tamtéž, s. 181.

20 *KSČ v boji za svobodu. Činnost a boj Komunistické strany Československa v době od mnichovské kapitulace až k národnímu osvobození.* Svoboda, Praha 1949, s. 177.

Petr Placák

na obsah pravověrné. Viz výše uvedené krédo vyhlášené Kopeckým, že nová republika nebude brát v ochranu židovské kapitalisty – tedy „vydřiduchy, spekulanty, výdělkáře a různé čachráře“. Tomu „proletáři“ rozumějí, ať jsou hnědí, nebo rudí.

Jestliže „idealističtí“ nacisté z SA pohádce o zradě z roku 1918 možná i věřili, komunisté ji brali od začátku čistě instrumentálně jako vhodný nástroj ke stanovení univerzální viny, z které není pro buržoasii úniku.

My jsme již tehdy předvíдали, že česká těžká buržoasie finanční, průmyslová i agrární, republiku zradí, aby za cenu zrady na republice zachovala své třídní panství, aby za cenu spojení s Hitlerem [...] udržela a upevnila svoji třídní nadvládu, školil 9. července 1945 Klement Gottwald okresní a krajské funkcionáře KSČ z propagandy v otázce „národní zrady“,²¹ kterou si připravoval již za války v závětrří Moskvy: podle něj *politici exponenti finančního, průmyslového a agrárního velkokapitálu v čele s agrární stranou byli hnací silou kapitulace.*²²

Mnichovská zrada byla pochopitelně pouhá záminka. Ve skutečnosti komunistům šlo o samotný „fašistický“ charakter předválečné republiky, která byla součástí „kapitalistické internacionály“ – Mnichov byl už jen důsledek výše uvedeného. Tak Mnichovskou dohodu a kapitulaci interpretoval Gottwald: *Třídní zájmy reakční velkoburžoasie v Anglii a ve Francii to byly, které velely v Mnichově na účet Československa zachraňovat Hitlerův režim. Třídní síly reakční buržoasie v Československu to byly, které vedly kapitulovat a obětovat zájmy státu, republiky a národa třídním zájmům velkoburžoasní smetánky. Máme co činit s dalekosáhlým spiknutím proti lidu, proti republice a proti demokracii.*²³

Klement Gottwald ví, o čem mluví. Byla to právě KSČ, která pod jeho vedením vyhlásila na V. sjezdu strany právo sudetských Němců na odtržení od republiky.

Boj za sebeurčení národů až k úplnému odtržení od československého státu je tudíž organickou součástí všeobecného boje proletariátu za svržení měšťáckého pořádku, za diktaturu proletariátu, hlásali komunisté v roce 1929 dávno před Mnichovem.²⁴ Součástí „boje proletariátu“ za svržení „měšťáckého pořádku“ se po válce stal v rámci komunistické dialektiky opak: boj za předmnichovské hranice a popření národního sebeurčení Němců...

Komunisté se pochopitelně nestavěli za práva sudetských Němců, jejich záměrem bylo oslabit či zničit buržoasní Československo. Nacisté využívali české Němce se stejným záměrem a měli přitom i stejného nepřítele – německé demokratické tzv. aktivistické strany. Když komunisté v Moskvě chystali na dobu po válce zákaz agrární strany, Rudolf Slánský tvrdil, že *reakční protilidová a německofilská politika agrární strany je starého data. Vzpomeňme si na příklad, že to byli agráři, kteří po parlamentních volbách v r. 1925 poprvé berou do vlády představitele německých buržoasních stran.*²⁵

21 GOTTWALD, Klement: *Deset let*, s. 294. Politika v Gottwaldově pojetí volně přechází ve válku: výraz „těžká buržoasie“ je evidentně odvozen od výrazu těžká artilerie.

22 GOTTWALD, Klement: O některých otázkách politického vedení našeho národního boje. In: *Za nové Československo*, s. 92.

23 KSČ v boji za svobodu, s. 22.

24 Z politických tezí V. sjezdu KSČ *O situaci a úkolech strany*. In: *Dokumenty moderní doby*. Svoboda, Praha 1978, s. 225.

25 SLÁNSKÝ, Rudolf: Agrární strana, rolníci a dělníci. In: *Za nové Československo*, s. 117.

Gottwaldovo Československo jako fašistický stát

To je přesné. Československé demokratické strany přizvaly do vlády německé demokraty, tedy německé aktivistické strany, které se postavily na půdu československé demokracie. Rudolf Slánský tuto spolupráci českých a německých demokratů vydává za národní zradu, stejně jako ji vydávali za národní zradu sudetoněmečtí nacisté.

V tomto smyslu největšími „zrádci“ nebyli pro komunisty kapitalisté, jejichž „zrada“ byla třídně determinována, ale sociální demokraté, kteří zradili věc revoluce a dělnickou třídu, což bylo horší.

Hlavní nebezpečí nebylo v této otevřené zradě reakční kliky; vždyť přece bylo možno jediným rozmachem lidových národních sil tuto sebránku smést z jejích vysokých míst a shoditi do příkopu, hlásal v „apokalypticko-urválovském“ stylu hrdina SSSR Jan Šverma, který za věc proletariátu zahynul prozaicky díky nepřízni počasí ve slovenských horách. Podle něj hlavní nebezpečí bylo v tom, že demokratické živly, které ovlivňovaly velkou část dělnictva a pracujících lidu, neprosazovaly důsledně a tvrdě národní a lidovou politiku a ustupovaly krok za krokem před reakční bandou.²⁶

Podobně zločinná byla poválečná vláda tzv. rudo-zelené koalice umírněné pravice a umírněné levice, jejíž proradnost spočívala v tom, že válkou rozjitřenou atmosféru zklidnila, místo aby ji využila k rozpoutání revoluce. „Koaliční disciplína“ – to byla ta pouta, kterými se demokratické živly nechávaly dobrovolně svazovati a zbavovaly se tak nejúčinnější zbraně – mobilisace lidových mas, rozčiloval se Šverma v moskevském exilu, podle kterého skutečnost, že během Mnichova všichni koaliční vůdcové kapitulovali před nátlakem bandy reakcionářů a zrádců, byla jasným důkazem toho, jak neblahým a z demokratického stanoviska nemožným a zrůdným jevem byl „koaliční systém“ v naší republice.²⁷

Podle něj mělo Československo jediného spojence – Sovětský svaz, ale česká buržoazie nechtěla nikdy učinit nic, co by nebylo schváleno v oficiálních kruzích Paříže a Londýna, a přímo úzkostlivě se bránila tomu, aby Československo se postavilo bezvýhradně a pevně po bok a pod ochranu svého nejvěrnějšího a vlastně jediného spojence – Sovětského svazu.²⁸

Je více než příznačné, že v době, kdy vrcholila mnichovská krize, nechal Švermův „nejvěrnější spolek“ Sovětský svaz v Žitomiru v jediný den, symbolicky na sv. Václava 28. září 1938 – tedy ještě hluboko v době míru – NKVD postřílet 77 tamních Čechů, kteří byli obviněni ze špionáže na základě toho, že cvičili v Sokole.²⁹ Tyto první české Lidice se mohou zdát v rámci totalitního Sovětského svazu každodenní „lapálie“. Ve skutečnosti to byla předzvěst pokračování tragédie nevidané hloubky a rozsahu.

Za pár měsíců nato podepsal komunistický Sovětský svaz spojeneckou smlouvu s nacistickým Německem, ve které si Moskva s Berlínem rozdělily východní Evropu, společnými silami zaútočily na Polsko a rozpoutaly tak druhou světovou válku. V rámci paktu s Hitlerem nechal Stalin povraždit 25 tisíc polských důstojníků a intelektuálů, kteří mohli do budoucna dělat potíže nacisticko-sovětskému spříseženství, a jako bonus vydal Hitlerovi německé komunisty, kteří se bláhově uchýlili pod ochra-

26 ŠVERMA, Jan: Naše dělnictvo v boji za národní svobodu. 1. máj 1944. In: *Za nové Československo*, s. 23.

27 Tamtéž.

28 Tamtéž.

29 Okolnosti nejen tohoto zločinu přibližuje dokumentární film studia ČT v Ostravě *Zatajené popravky* režisérky Petry Všelichové a historika Slezské univerzity v Opavě Mečislava Boráka, který se dlouhodobě zabývá problematikou perzekuce československých občanů v bývalém SSSR.

Petr Placák

nu Moskvy. To ovšem nebyla zrada jako v Mnichově, ale v duchu komunistické dějinné dialektiky cesta, jak se dobrat k vyšším metám. „Zrádný“ kapitalistický Západ, který se díky komunistické propagandě zapsal hluboko do duše českého člověka, se ve všech ohledech přepočítal, jak to s uspokojením konstatoval po Mnichovu stoupenec vize nové národně socialistické Evropy Emanuel Moravec: *Starý lichvář na Temži a jeho dohazovačka na Sekvaně si představovali, že národně socialistické Německo zajde na své hospodářské potíže (jak to předpokládali ostatně před desíti lety o Sovětském Rusku) anebo že se zakrvácí bojem s Ruskem. Při té příležitosti by ovšem padly jednou ranou dvě svědivé mouchy.*³⁰

Již výše zmíněný von Wolmar Moravce doplnil: *Vůdce včas poznal, že sociální svoboda, nový socialistický pořádek je možný pouze tehdy, bude-li zlomen tlak hospodářsky mocných západních mocností, obohacených ve Versailles a vykrmených zlatem. Pánové v Londýně a v Paříži zpozorovali, že Německo a s ním spřátelená Itálie jako socialistické národy se pokoušejí rozraziti tato pouta vlastními výkony. [...] Proto se pokoušeli Říši obklíčiti a proto počali se svými námluvami v Rusku. Při tom však zapomněli na to, že Sovětský svaz je stát socialistický, a nikoli plutokracie, a že tato země přes četné rozdíly má s ostatními socialistickými národy a zeměmi daleko těsnější styčné plochy než s kapitalistickým západem.*³¹

Vizionáři světa zbaveného kapitalistické hydry, personifikované anglickými kramáři – starými lichváři na Temži a jeho dohazovačkami na Sekvaně, Židy – na Temži i na Sekvaně, měli v době nacisticko-sovětského paktu pré.

V Mnichově ovšem Československo neznadil ze své podstaty prohníly Západ, jak tvrdili komunisté, ale dvě demokraticky omezené vlády (de facto šlo jen o francouzskou vládu – s Anglií Československo smlouvu nemělo), které se také brzy nato poroučely.

Národní očista

Národní zrada nebyla ovšem pouhá strategie, s jejíž pomocí chtěli komunisté získat na svou stranu masu, ale byl to také či především nástroj revoluce, který měl předem určenou oběť postupně společensky a politicky delegitimovat, hospodářsky oslabit, zbavit ji právní ochrany a jako *protinárodní* či *protilidovou* sílu ji ve jménu *národa* a *lidu* zlikvidovat.

Jedním z nejpřednějších úkolů [...] bylo důsledné provedení očisty politického, hospodářského a kulturního života země. Očista od zrádců a kolaborantů se stávala důležitou zbraní dělnické třídy v boji o vůdcovství v národě, popisuje, o co šlo, prefabrikovaným stranickým jazykem oficiální komunistická příručka z počátku šedesátých let.³²

Na schůzi komunistických funkcionářů 8. dubna 1945 v Košicích to Klement Gottwald řekl zcela nepokrytě: *...nástroj, který dnes máme v boji o vůdcovství v národě, je boj proti zrádcům a kolaborantům, to jest proti fyzickým představitelům zkompromitovávi se slovenské a české buržoasie.*³³

30 E. Moravec v předmluvě k brožuře nacistického historika Wilhelma Zieglera. In: ZIEGLER, Wilhelm: *Cesty Francie*, s. 7.

31 WOLMAR, Wolfgang Wolfram von: *Němec o českých problémech*, s. 16–17.

32 *Dějiny Komunistické strany Československa*. SNPL, Praha 1961, s. 480.

33 GOTTWALD, Klement: Projev na konferenci funkcionářů KSS v Košicích. In: *Dokumenty moderní doby*, s. 499.

Gottwaldovo Československo jako fašistický stát

Podle něj je to *nesmírně ostrá zbraň*, kterou mohou komunisté *podetnout samé kořeny buržoasie, a to ve jménu národa, v zájmu celého národa, státu a republiky*. Je to zbraň, s jejíž pomocí se může *buržoasii osekát tolik výhonků, že z ní zůstane pahýl*.³⁴

Kdo je zrádce a kolaborant, bylo určeno „třídně“, přičemž tento „objektivní politicko-sociální výběr“ měli doplnit či rozšířit sami komunisté podle situace v konkrétních místech, aby opravdu nikdo neunikl: pokud pro nepohodlného člověka nešlo použít označení zrádce pro jeho „nemajetný“ původ, bylo možno objektivní třídní hranice překročit.

Při budování nového života v osvobozené vlasti nemůže být místa pro zrádce a kolaboranty. Očistěte úřady a všechny veřejné a soukromé instituce od živelů zrádných, kolaborantských, zbabělých a národně a státně nespolehlivých. Zatkněte ihned všechny, kteří zradili národ a aktivně spolupracovali s Němci, a postavte je před lidové soudy, které budou co nejdříve zřízeny, burcuje Gottwald 11. května 1945 v rozhlase masy nebo spíše lůzu do boje proti *zradě a fašismu* několik dní poté, co válka skončila.³⁵

Není divu, že nejhorlivěji si v tom počínali ti, kteří se do 8. května 1945 „nestihli“ zapojit do protinacistického odboje nebo s nacisty přímo kolaborovali. Termín „zbabělost“ je nejen fantasmagorická „vina“ (sám Gottwald celou válku strávil v bezpečí Moskvy), ale je to i natolik subjektivní kritérium, že jej lze použít prakticky na kohokoli, stejně jako termín „národně a státně nespolehliví“ – ze strany KSČ se pod něj dají zahrnout všichni nekomunisté, včetně například sociálních demokratů. Také ty z nich, kteří se nepodřídili komunistické linii, čekala šikana už v době před únorem 1948.

A Gottwald kul železo, dokud bylo žhavé. *Náš národ je povinen v těchto historických dnech očistit nemilosrdně vlastní řady od zrádců a nepřátel. [...] A v tomto účtování musíme jít do důsledků, musíme v něm být přísní a neúprosní*, pronesl v řeči na táboru lidu v Brně dne 23. června 1945.³⁶

Obdobnými slovy vyhrožoval Hitler „světovému židovstvu“ předtím, než na něj zaútočil. Jako nacisté i komunisté předradili osobu pachatele před samotný čin, který přestal být pro stanovení viny nejen podstatný, ale ztratil jakoukoli relevanci – zločin nějaké osoby objektivně vyplývá, na základě přírodní či dějinné zákonitosti, už ze samotné její existence, a pokud se dotyčná osoba chovala statečně či vlastenecky, tím hůř pro ni. To je smrtící komunistická dialektika, z které není úniku, podobně jako nacisté nedali možnost „vykoupit se“ ze „zločinu“ své existence osobám židovského původu, nedali komunisté možnost zachránit se lidem svým původem, vychováním, vzděláním, postavením „osudově“ spjatým se stávajícím světem, který musel být v zájmu budoucnosti zničen.

Při prvním pohledu zaráží nejvíce sama odporost zločinu – a přece při hlubším zkoumání se ukáže, že důležitost není ani tak v tom, co bylo spácháno, jako spíše v tom, kdo se provinil, tvrdil člen moskevského vedení, komunistický diplomat a profesor mezinárodního práva Vladimír Outrata.³⁷

34 GOTTWALD, Klement: *Spisy*, sv. 12 (1945–1946). SNPL, Praha 1955, s. 17–18. Citováno dle *Dějiny Komunistické strany Československa*, s. 480.

35 GOTTWALD, Klement: *Deset let*, s. 282.

36 Tamtéž, s. 289.

37 OUTRATA, Vladimír: *Kdo nešel s národem, buď potrestán!*, s. 154.

Petr Placák

Podle komunistické eschatologie měla „reakce“ v objektivním plánu dějin předem stanovenou roli Jidáše. A nejhorší *reakce* byli protinacističtí odbojáři, kteří nepochopili smysl dějin a bojovali proti nacistům na obranu stávajícího světa. Komunista Vladimír Outrata nemohl nevykřknout ortel nad celou politickou, armádní a hospodářskou elitou meziválečné republiky: *V tom právě* (v charakteru osob, které stály v čele národa – pozn. autora) *spočívá zrada nejčernější, nebezpečí nejstrašnější, z toho právě vyplývá bezpodmínečná nutnost likvidovat bez jakýchkoli ohledů celou tuto rakovinu, která zžírá zdravé tělo národa, počínajíc jeho nejdůležitějšími centrálními orgány.*³⁸ Po únoru zaplavili odbojáři komunistické věznice a patřili i mezi první popravené.

Outratova formulace *bezpodmínečná nutnost likvidovat bez jakýchkoli ohledů celou tuto rakovinu, která zžírá zdravé tělo národa* je doslovnou parafrází antisemitských výlevů nacistů, kteří k „popisu“ sociální či politické skutečnosti používali zdravotnickou, hygienickou či zoologickou terminologii – komunisté ji měli v oblibě rovněž.³⁹

Tak je *reakce* označována za „vřed na těle národa“, redakce nekomunistických časopisů jsou „hnízda“ zrady a kritici SSSR „krysy“. *Hlíza fašismu musí být do všech důsledků z těla naší republiky navždy vyrvána a vyhubena*, hlásá brožura, kterou vydalo Václava Kopeckého národněfrontovní ministerstvo informací, alias propagandy.⁴⁰

Podobně jako *buržoazie* byla dopředu vinna, byl *proletariát* dopředu vyviněn: dělníků, kteří ve zbrojovkách vyráběli kvalitní zbraně pro nacistický Wehrmacht do posledních dnů války, se výše uvedené netýkalo jednoduše proto, že z pohledu komunistů nešlo o národně osvobozenecý boj proti nacistickým okupantům, ale o válku de facto občanskou, která byla předstupněm socialistické revoluce. Tu němečtí nacisté pomáhali uspišit, zatímco zrádná buržoazie ji „podkuřováním“ dělníkům oddalovala. Proletariát v tom byl nevině.

Národní očista v komunistickém podání nebyla politicko-právní opatření, které by snad šlo ospravedlnit či jen pochopit jako poválečnou reakci na šest let trvající nacistickou tyranii, ale měla eschatologický rozměr: vězení a popravy, ztráta základních občanských a lidských práv, konfiskace majetku, postižení celých společenských skupin měly národ připravit na přechod Jordánu do země zaslíbené. Jedině důkladnou národní očistou mohla společnost dosáhnout šťastného věku komunismu.

Očistěte vlast od nositelů zrady! vyzývá KSČ ve svém dubnovém provolání k národu z roku 1945. *Nedejte se mýlit, když zrádci a kolaboranti obrátí nyní kabát, zastrčí do knoflíkové dírky tříbarevnou kokardu republiky a budou se vydávat za horlivé vlastence. Hnusná tato čeládka zůstane, čím je – vředem na těle národa, a musí být vymýcena, aby národ mohl vzkvétat a prospívat. Uvědomte si, že očista od zrádců a kolaborantů je předpokladem pro šťastnou budoucnost našeho lidu, národa a státu.*⁴¹

Komunisté usmiřovali krvavé marxistické božstvo dějin lidskými oběťmi s obdobným magickým záměrem, jako když Aztékové chtěli krví lidských obětí nasytit

38 Tamtéž.

39 Totalitní hnutí přitom čerpala inspiraci z rozvoje přírodních věd v 19. století, které s oblibou člověka zkoumaly jako přírodní druh.

40 *Ustanovení Československé vlády národní fronty Čechů a Slováků a její první projevy (Sbírka dokumentů o ustavení Československé vlády)*. Ministerstvo informací – Orbis, Praha 1945, s. 18.

41 GOTTWALD, Klement: *Deset let*, s. 276.

Gottwaldovo Československo jako fašistický stát

slunce, aby lidem svítalo po další období.⁴² Národ může být ze svých hříchů vykoupen jedině tak, že ze svého středu vyvrhne všechny skutečné, domnělé i potenciální nositele zrady. Jedině tak bude uzdraven a dojde štěstí. A stejně jako fašisté, nacisté i komunisté jsou v tomto velikém úkolu očisty národa zavázáni svým mrtvým druhům. *Památce padlých národních mučedníků, své vlastní národní cti a bezpečnosti budoucích pokolení jsme byli povinni provést národní očistu,* praví se ve volebním provolání ÚV KSČ *Za šťastnou a silnou republiku Československou,* které komunisté vydali před volbami do Ústavodárného národního shromáždění v květnu 1946.⁴³ Komunisté byli stejně jako fašisté a nacisté moderní sekulární sektou.

Němci, Maďaři, zrádci a kolaboranti

V nacionálně-sociální poválečné revoluci nemá „zrada“ jen sociální, respektive třídní rozměr, ale stejně tak předem daný rozměr etnický: rovnice kapitál = fašismus platí pro komunisty stejně jako rovnice fašismus = němectví. Etnická čistka šla ruku v ruce s vypořádáním se s domácí buržoazií a byla i stejně krytá bojem proti „fašismu“, který ovšem dobu válečnou protáhl přes kapitulaci nacistického Německa do doby poválečné – komunisté ostatně proti nepříteli mobilizovali neustále, v době míru jako za války.

Ještě z moskevského exilu v dubnu 1945 vyzýval Klement Gottwald Čechy: *Zatkněte ihned všechny Němce, kteří po Mnichovu k nám přišli jako okupanti. Podobně postupujte s těmi „domácími“ Němci, kteří aktivně podporovali Henleina a Franka a účastnili se vyhlazovacího tažení proti našemu národu. Zřídte pro zatčené Němce pracovní tábory a přinutte je, aby pracovali na znovuvýstavbě toho, co sami zničili.*⁴⁴

Výše uvedené se na první pohled tváří jako legitimní zúčtování s těmi Němci, kteří se za války provinili nebo do země přišli po okupaci Československa s nacisty. Ve skutečnosti jsou ovšem podobné apely, které vyzývají k účtování s nějakým etnikem mimo právní rámec, de facto podporou pogromistických nálad, které nerozlišují mezi vinnými a nevinými. O to rozlišovat pochopitelně také nejde: občané německé národnosti stejně jako národnosti maďarské mají být postíženi jako celek. Němci a Maďaři jsou zmiňováni v jedné řadě se zrádci a kolaboranty.

Proti komu je tato politika (politika Národní fronty – pozn. autora) namířena? Jest namířena jednak proti Němcům a Maďarům jakožto celku, jakožto proti exponentům oné bývalé, nyní již svržené nacionální nadvlády cizácké, školil Gottwald okresní a krajské funkcionáře KSČ na přednášce v Praze dne 9. července 1945⁴⁵ a v provolání přednese-

42 Srovnej s tím dobovou zprávu z jednoho moskevského procesu v době velkého teroru v roce 1938, která v souvislosti s k trestu smrti odsouzenými, respektive obětovanými nešťastníky vyhlazuje: *Ale nad námi, nad šťastnou zemí, budou nadále radostně zářit sluneční paprsky. My, náš lid, pod vedením našeho milovaného vůdce a učitele, velkého Stalina, bude nadále kráčet kupředu po cestě očistěné od vsí špíny a neřádu minulosti vstříc komunismu.* MAIER, Hans: *Politická náboženství. Totalitární režimy a křesťanství.* CDK, Brno 1999, s. 10.

43 Tamtéž, s. 350.

44 Tamtéž, s. 276.

45 Tamtéž, s. 301.

Petr Placák

ném jménem vlády do čs. rozhlasu dne 11. května 1945 československou veřejnost nabádal: *Na venkově připravte konfiskaci půdy, která patřila cizácké šlechtě, Němcům, zrádcům a kolaborantům. Tato půda bude spravedlivě rozdělena mezi náš drobný zemědělský lid, který rozdělení po vydání příslušného zákona provede sám.*⁴⁶

Zajímavé je mimo jiné pořadí „provinilců“, které Gottwald zvolil. Na prvním místě měly být postižené osoby na základě kulturním (šlechta), pak etnickém (Němci), sociálním (zrádci; rozuměj „zrádná buržoazie“) a až na konci jsou zmíněni kolaboranti, které by šlo v právním státě ovšem postihnout jen na základě posouzení jejich individuální viny. Náhoda? Kolaboranti jsou něco jako nacisté, tedy víceméně spojení či spoluspiklenci při destrukci starého světa, navíc je to kategorie velice praktická, lze ji použít více méně libovolně proti všem nepřátelům komunistů, zatímco ostatní skupiny jsou autentičtí třídní nepřátelé, jejichž kategorie byla po válce aktuálně rozšířena o nacionální a kulturní rozměr.

Komunisté k likvidaci německé menšiny opět přistupují jako k jakémusi nadobornímu úkolu, naplňující jen to, co už předem stanovily dějiny.

Největší překážkou na cestě k hospodářskému rozmachu zůstává i nadále nedostatek produktivně pracujících sil jak v průmyslu, tak v zemědělství, stěžoval si Klement Gottwald v projevu při zahájení podzimního zasedání Ústavodárného národního shromáždění dne 12. září 1946. To však podle něj neznamenalo zastavit odsun kvalifikované německé pracovní síly za hranice. *Odmítli jsme všechny hlasy z domova i ze zahraničí,* pokračoval Gottwald, *kteřé nám radily, abychom v zájmu překonání nedostatku pracujících sil netrvali tak neústupně na odsunu Němců a Maďarů. Řekli jsme, že v zájmu uskutečnění tak velkého historického díla národního a státního vezmeme na sebe přechodné obtíže hospodářského rázu, byť by byly sebe větší.*⁴⁷

Pokud šlo o to zlikvidovat Židy, rozhodovala o tom u nacistů „prozřetelnost“, co se týká německé menšiny v Československu, nad jejím osudem vládl Hegelův duch dějin. Ať už věříme ve strašidla, nebo ne, v obou případech nacistům a komunistům v jejich záměrech bezpochyby pomohla válka. Fašisté se na válku odvolávali explicitně jako na rozhodující kvalitativní skok k nové civilizaci, komunisté dělali totéž, implicitně. (I když ne tak docela: už Karel Marx s Bedřichem Engelsem dělili národy na revoluční a reakční, přičemž ty druhé, Čechy nevyjímaje, byly za „účelem dosažení pokroku“ určeny k vyhlazení. Ti, kteří v roce 1946 dali hlas komunistům, zřejmě klasiky marxismu nečetli.)

Krev a půda

Při „očistě“ země od cizího, nepřátelského živlu komunisté argumentovali půdou ve smyslu jakéhosi posvátného národního bohatství, s kterým je spojen původ národa i jeho kvalita. Ladislav Kopřiva, zasloužilý člen strany, předseda Zemského národního výboru, pozdější šéf ministerstva vnitra, který jako člen Komise K spolurozhodoval o trestech smrti, řečnil na manifestaci 1. července 1945: *Smysl pro spravedlnost a pud*

46 Tamtéž, s. 282.

47 Tamtéž, s. 369.

Gottwaldovo Československo jako fašistický stát

*národní sebezáchovy jsou hlubokým pramenem vůle a rozhodnutí našeho lidu [...] Proto pevně a neochvějně proměňuje toto své rozhodnutí v čin: odnímá drabou českou půdu cizácké šlechtě i zrádným zemským kolaborantům a dává ji láskyplně do rukou českého zemědělce.*⁴⁸

Komunisté přitom v duchu jakéhosi národního mystéria mluví o „odvěké české půdě“: *Proto dnes, za účinné podpory Sovětského svazu, provádíme odsun Němců a vracíme odvěkou českou půdu opět do českých rukou.*⁴⁹

Od „německví“, tedy kulturně etnické kategorie, se „neочиšťuje“ jen společnost, ale stejně tak i půda. Půda je součástí komunistické národní mytologie, podobně jako tomu bylo v nacistické mytologii *Blut und Boden*. Tak to vidí komunista Jiří Kořátko: *...požadavek bezohledného vyvlastnění cizí velkostatkářské a lesní držby stojí na prvním místě při očistě naší půdy od německého a maďarského neřádu.*⁵⁰

Ve svém projevu na manifestaci na Václavském náměstí 28. října 1946 Gottwald likvidaci německé menšiny v českých zemích interpretoval jako *zakončení staletého zápasu našeho národa s cizím nepřátelským živlem, proniknuvším na naši českou půdu zvenci. Dnes se tato půda opět vrátila do českých rukou a my učiníme vše, aby českou zůstala už navždy.*⁵¹

Česká půda je garantem existence národa a základem češství, podobně jako *německá půda* byla základem německví. Půda utváří kolektiv a může být nejen posvátná, tedy česká, ale i zrádcovská, tedy německá. *Musíme do důsledku provést konfiskaci a rozdělení německé, maďarské a zrádcovské půdy mezi české a slovenské zemědělce*, školil Gottwald soudruhy a zároveň i soukmenovce na stranickém aktivu pro okresní a krajské funkcionáře KSČ v Praze 9. července 1945.⁵² Komunisté v „duchu české rasy“ naplňovali slova Mussoliniho, který v „projevu při Nanebevstoupení Páně“ v roce 1927 zdůraznil zakoreněnost fašistického projektu v půdě a venkovské tradici, která je nositelkou tradičních hodnot „italské rasy“.⁵³

Bílá hora aneb jak Karl Hermann Frank vyučoval komunisty

Komunisty hlásané *zrádcovství* spojené s půdou je ovšem staršího data, než byla *zrada* buržoazie spojená s první republikou. Čtenář jen trochu znalý českých realii uhodne, že komunisté mají na mysli Bílou horu. Jedním z hesel poválečné národné socialistické revoluce tak bylo v duchu národního romantismu 19. století „odčiňování Bílé hory“.

Cizácká šlechta rozchvacuje po bitvě na Bílé hoře českou půdu a zotročuje českého rolníka. [...] ani první pozemková reforma – vinou agrárních průmyslových velmožů – nijak neulebčuje situaci těchto vyžděnců. Naopak, bezohledná ziskuchtivost a hrabivost této moderní šlechty přitahuje krutý šroub vykořisťování ještě hlouběji, jsouc předchůdcem a upravovatelem cesty

48 *Odčiňujeme Bílou horu. Proslavy z manifestace na Bílé hoře dne 1. července 1945.* Vydal Jednotný svaz českých zemědělců – Orbis, Praha 1945, s. 7.

49 Volební provolání „Za šťastnou a silnou republiku Československou“ ÚV KSČ k volbám do Ústavního národního shromáždění dne 26. května 1946. In: GOTTWALD, Klement: *Deset let*, s. 349.

50 KOŘÁTKO, Jiří: Budeme dělat znovu a důkladněji pozemkovou reformu. In: *Za nové Československo*, s. 144–145.

51 GOTTWALD, Klement: *Deset let*, s. 377–378.

52 Tamtéž, s. 305.

53 MILZA, Pierre: *Mussolini*. Volvox Globator, Praha 2014, s. 378

Petr Placák

brůzně vražednému a lupičskému systému německého fašismu v druhé světové válce, řečnil na bělohorské manifestaci 1. července 1945 Ladislav Kopřiva, který mimo jiné „odčिňoval Bílou horu“ tím, že se podílel na rozhodnutích o trestu smrti řady nevinných českých lidí.⁵⁴

Na mítinku v Brně 23. června 1945 Klement Gottwald v souvislosti s rokem 1620 vyzdvihl dekret o konfiskaci půdy, který má podle něj *obzvláště velký historický význam, poněvadž se tam tentokrát definitivně a, jak se lidově říká, od podlahy likviduje, odčिňuje Bílá hora.*⁵⁵

Bílá hora je ovšem jen pokračováním zla, které bylo zaseto už dávno předtím. Gottwald v projevu postupuje dál proti toku dějin a prohlašuje, že *zákonem o konfiskaci německé a maďarské půdy, a zejména německé půdy, korigujeme omyly našich českých králů Přemyslovců, kteří nám sem pozvali německé kolonisty, jež chceme tentokrát jednou provždy dostat ven.*⁵⁶

Komunisté se jako jacísi středověcí chiliasté chystali napravovat nejen omyly českých panovníků 13. století, ale také uherských králů: *A táto banda – nevďačná, bezočivá a neľudská – má i naďalej ťažiť a bohatnúť z plodov slovenskej zeme na základe 600 alebo 700 ročných privilégií uhorských kráľov?* v souvislosti s „německými kolonisty“ klade „řečnic-kou“ otázku Edmund Friš, který se před válkou psal Frisch (že by měl co do činění s německými kolonisty?), a zároveň jí dává šťastné rozřešení: *Dost' je na Spiši, na Orave, na Kysuciach slovenských bezzemkov a bedárov, dost' je slovenských vystábovalcov, ktorí budú dobrými gazdami na dvoroch vyhnaných nemeckých kolonistov.*⁵⁷ Čtenář by se skoro smál, kdyby to celé nebylo k pláči.

A komunistický ministr zemědělství Július Ďuriš k tomu dodal: *Krvavé utrpení našich národů za posledních šest let bylo posledním výbuchem a krajním závěrem třistaletého germánského výboje v našich zemích.* A poté tento komunistický šéf přes půdu, její konfiskaci a následné (dočasné) rozdělení věc uzavřel: *Germánský výboj je historicky zlikvidován.*⁵⁸

Pokud jde o český mýtus Bílé hory, ke kterému se komunisté po válce tak vehementně přihlásili, tak na Bílé hoře nebojovaly proti sobě národy, tedy Němci s Čechy, ale stavy rozdělené konfesijně, respektive najatí žoldnéri ze všech koutů Evropy, přičemž na „české“ straně stála řada německých protestantů, stejně jako na straně císařské byli čeští katoličtí velmoži. Z 27 „českých pánů“ („páni“ z nich byli jenom tři) popravených na Staroměstském náměstí polovina neuměla nebo nemluvila česky a osm jich bylo „čistokrevných“ Němců. Co se týká konfiskací, jedněmi z nejpostiženejších byli němečtí protestantští magnáti, zatímco mezi těmi, kdo se na Bílé hoře nejvíce obohatili, byli původem čeští šlechtici.

Nebude v tomto ohledu nezajímavé se podívat, co k Bílé hoře napsal přední nacist z řad sudetských Němců, tedy největší novodobý český národní nepřítel Karl Hermann Frank: *Rok 1620 jest osudovým rokem nejen pro Čechy, nýbrž pro celý německý národ. V bitvě na Bílé hoře vítězí absolutismus, Habsburkové, katolická protireformace. Povstává nová*

54 Odčिňujeme Bílou horu, s. 6–7.

55 GOTTWALD, Klement: *Deset let*, s. 287–288.

56 Tamtéž.

57 FRIŠ, Edmund: Za slobodné a blahobytné Slovensko. In: *Za nové Československo*, s. 88–89.

58 Odčिňujeme Bílou horu, s. 16–17.

Gottwaldovo Československo jako fašistický stát

*Evropa. Německý národ platí útraty, český lid je platit pomáhá. V tom snad tkíví nejlubší osudové společenství obou sousedů.*⁵⁹

Nacista Frank by mohl – aspoň v tomto punktu – vyučovat komunistické „odčinovatele dějin“ české historii. Ve skutečnosti reálné dějiny, na rozdíl od mýtů, nacisty ani komunisty nikdy nezajímaly.

Místo Germánů Slované

V poválečné čistce nejde jen o etnickou homogenizaci republiky zbavením se dvou „nepřátelských“ národních menšin, ale přímo o samotnou podobu *lidově demokratické* republiky, která má mít „už navždy“ slovanský charakter. Nejedná se přitom o politickou pomstu, vyřízení si účtů s Němci a Maďary, ale o jednotu národa ve „vyšším“, fašistickém smyslu. Nová republika měla být slovanská *svým duchem i uspořádáním svých vnitřních poměrů*, jak to deklaroval hrdina SSSR Jan Šverma.⁶⁰

Aby nezůstalo jen u deklarací, „čistě slovanský, český a slovenský ráz“ republiky měla podle Klementa Gottwalda zaručit nová ústava: *Odsun Němců a Maďarů a počestění a poslovanštění našeho pobraní a celého veřejného života má být korunováno ústavní zárukou, že napříště o věcech veřejných a státních bude rozhodovat jedině český a slovenský národ.*⁶¹

Sousloví „čistě slovanský“ charakter republiky, které Gottwald ve svých projevech opakuje, přitom z budoucí republiky vylučuje nejen „provinilá“ etnika, Němce a Maďary, ale i židovskou a romskou komunitu – dvě hlavní oběti nacistického holocaustu. Je to „velkoslovanské“ opomenutí? Jistěže ne. Václav Kopecký neváhal z moskevského exilu vyhrožovat těm nemnohým československým občanům židovské národnosti, kteří přežili holocaust, že se po válce bude zkoumat jejich způsoblost pro obdržení občanství nového slovanského státu.

*U každého emigranta židovského původu (počítal Kopecký mezi ně i Židy transportované do Osvětimi atd.? – pozn. autora) se bude stejně přísně vyšetřovat, jak se choval nacionálně v minulosti, jaký byl jeho poměr k německému a maďarskému nacionalismu, resp. iredentismu, jaký byl jeho poměr k českému národu a k druhým slovanským národům Československa, varoval přeživší Židy Kopecký. Stejně jako se bude přísně vyšetřovat, jak se choval v době druhé republiky, v době německé okupace (snad v Terezíně? – pozn. autora), jak se choval ke svým vlastním židovským souvěrcům, jak naložil se svým majetkem, jaké transakce prováděl event. ve spojení s Němci atd. A stejně tak se bude vyšetřovat, jak se v minulosti choval v sociálním a politickém obledu.*⁶²

Tento přísný metr ovšem platil pro Židy – od Slovana, který zůstal doma, po celou dobu války pracoval pro německý válečný průmysl a občas zvedl pravou paži k pozdravu, se nic podobného nežádalo.

Podle Jana Švermy měly být osoby neslovanského původu rovnou zbaveny občanských práv. *Kdo bude mít aktivní a pasivní volební právo při volbách do národních výborů?*

59 FRANK, Karl Hermann: *Čechy a Morava v Říši*. Orbis, Praha 1941, s. 13.

60 ŠVERMA, Jan: Národnostní problém naší republiky. In: *Za nové Československo*, s. 76.

61 GOTTWALD, Klement: *Deset let*, s. 353.

62 KOPECKÝ, Václav: *V radách čs. osvobozovacího hnutí nesmí býti místa pro antisemitské tendence*, s. 181.

Petr Placák

– *Vládní ohlášení na tuto otázku správně odpovídá, že volební právo bude mít „každý Čech, Slovák a karpatský Ukrajinec státně a národně spolehlivý a bezúhonný“.* Vyloučení z volebního práva jsou tedy zrádci, kolaboranti, sluhové německých okupantů.⁶³

Vedle Němců a Maďarů zařadil Šverma mezi „zrádce, kolaboranty a sluhy německých okupantů“ automaticky i „neárijce“ Židy a Romy. Podobně Židům nadávali nacističtí antisemité, jen místo německých okupantů dosazovali anglické kramáře.

Když se někdo pokusil občanská práva osobám židovského původu priznat, komunisté se postavili na odpor. V březnu 1947 se některé soudy, spadající pod ministerstvo spravedlnosti řízené národním socialistou Prokopem Drtinou, osmělily a vydaly rozhodnutí o zrušení národních správ a vrácení několika podniků jejich židovským majitelům. Ve snaze tomu zabránit vyvolali komunisté v inkriminovaných továrnách stávkou. *V závodech, které měly podle rozhodnutí soudů přejít do rukou kapitalistů, vstupovali dělníci a zaměstnanci do protestních stávek. Zvláště významnou se stala stávka ve varnsdorfské textilce,* píše se v dějepisné komunistické příručce.⁶⁴

Majitel varnsdorfské textilky Emil Beer byl židovského původu, po záboru pohraničí byl nucen se továrny vzdát a uprchl před nacisty do Anglie. Po válce na nátlak ulice, režírované komunisty, pak okresní soud, v rozporu se svým předešlým rozhodnutím, prohlásil továrnu za konfiskát. Zatímco nacisté přinutili židovského majitele továrnu v roce 1938 prodat, komunisty dirigovaný režim poválečné Národní fronty mu ji rovnou zkonfiskoval. O to, zda byl někdo za války perzekvován, pochopitelně nešlo. *Slovanský charakter republiky je na konci války a po válce pro komunisty vyšší hodnota. Jak to řekl Hitler Rauschnigovi? – Nikoli Německo se stane bolševické, nýbrž bolševismus se stane odrůdou nacionálního socialismu.*⁶⁵

Fašistická Národní fronta

Režim Národní fronty, který vznikl pod taktovkou komunistické strany a patronací Moskvě⁶⁶, se na konci druhé světové války společensky a politicky legitimoval za podobné situace jako italské fašistické hnutí po první světové válce. I když Itálie skončila na konci války v táboře vítězů, vyšla z ní plná frustrací, podobně jako Československo v roce 1945. Italský fašismus těžil z politické a společenské krize, z které vinil celý dosavadní systém obdobně, jako komunisté v Československu v roce 1945 vinili z „národních katastrof“ předmnichovskou republiku a „reakční buržoazii“.

Italské fašistické hnutí vyrostlo z tamního socialistického hnutí, které se během války znacionalizovalo. Podobně i tuzemští komunisté po roce 1945 ve svém hnutí spo-

63 Článek J. Švermy v Československých listech z 1. září 1944. In: *Dokumenty moderní doby*, s. 439.

64 *Dějiny Komunistické strany Československa*, s. 510–511.

65 RAUSCHNIG, Hermann: *Mluvil jsem s Hitlerem*, s. 145–146.

66 I když se na režimu Národní fronty podílely některé „demokratické“ politické strany, ideově i fakticky byla režimem i dílem komunistické strany. Tě se podařilo vzít všem ostatním „vitr z placher“, a to včetně prezidenta Edvarda Beneše, jehož sociálně-inženýrské koncepce se s těmi komunistickými částečně překrývaly, a úspěšně se prezentovat jako vůdčí síla *národního, protifašistického odboje*. K tomu komunistům podstatným způsobem dopomohla Rudá armáda, která osvobodila (a zároveň i obsadila) velkou část Československa.

Gottwaldovo Československo jako fašistický stát

jili nacionální a sociální revoluci a jako italští fašisté mobilizovali k tomu účelu širokou veřejnost, kterou zpolitizovaly válečné události. V roce 1945 v Československu, stejně jako po roce 1918 v Itálii, vstoupily do politiky náhle masy lidí, které z válečné bída a utrpení vinily systém, a stejně jako Italové po roce 1918 i Češi a Slováci po roce 1945 se stali snadnou a vítanou kořistí propagandy nedemokratických hnutí, které mohly tradiční strany, spojené se „starým“ systémem, jenž selhal, jen velmi těžko odolávat.

Stejně jako italští fašisté koexistovali se starými elitami, které využívali či se snažili využít pro své účely, hráli tuto hru na kočku a myš i komunisté v Československu v letech 1945–1948 s nekomunistickou veřejností přesně po dobu, kdy to pro ně bylo výhodné.

Poválečný prokomunistický (a prosovětský) režim Národní fronty přešel v únoru 1948 v čistě komunistický režim za přispění či přihlížení nekomunistického převážně levicového tábora, podobně jako se italští fašisté dostali k moci za podpory konzervativních kruhů. Stejně jako italský fašismus i nástup komunistů po druhé světové válce v Československu a jejich etablování ve společnosti by se dal označit za „nešťastnou svatbu“ socialistických idejí s válkou v ovzduší vybičovaného národního šovinismu, který byl umocněn společenským zhrubnutím a zcyničtěním z doby války, degradací práva a ústavních postupů. Ač se režim Národní fronty formálně hlásil k první československé demokratické republice a ostře se vyhraňoval proti době nacistické okupace, ve skutečnosti to bylo opačně: zásadním způsobem se vymezil právě proti meziválečné demokracii, a naopak v mnohém navázal na dobu nacistického protektorátu, což je ovšem dosud v historiografické produkci tabu.⁶⁷

Když komunisté přešli od *lidové fronty* k *národní frontě*, nebyl to z jejich strany ideologický přešlap, jak by to mohli nahlížet nedovtipní autoři, kteří nechápou, k čemu sloužila marxistická víra leninským praktikům. Spojení socialismu s nacionalismem byla ve skutečnosti jen pootočená dějinná smyčka, která byla „košer“, protože vedla k vyšším metám: všechno, co bylo dobré pro komunisty, bylo zároveň i pravověrné. Zpravidla se tomu říká, že účel světí prostředky. Jenže v marxistické dějinné dialektice mají prostředky i účel stejnou hodnotu, jsou to projevy jednoho a téhož principu, který hýbe dějinami, neodvratně je postrkuje k závěrečné metě – k době komunismu. *Účel i prostředky* ve vzájemné korelaci ženou dějiny kupředu a jako takové jsou vždy pokrokové a správné bez ohledu na jejich reálný obsah v čase a místě. Jak již bylo v tomto textu několikrát zmíněno: nacisté, kteří urychlovali dějiny, byli v komunistické dějinné dialektice pokrokovým činitelem, zatímco *buržoasní* demokraté, kteří příchod zaslíbeného věku oddalovali, byli reakčním prvkem.

67 Nešlo přitom jen o omezení parlamentní demokracie v zájmu „národní jednoty“, ale stejně tak se jednalo i o oblast ekonomickou, sociální nebo kulturní. Jeden z mála autorů, který se „odvážil“ poukázat na souvztažnost období třetí republiky s dobou Protektorátu, je historik Jan Tesař. Podle něj *totalitarizace a pak nacifikace české ekonomiky* (za války – pozn. autora) *zahájily proces, na nějž pak socializace* (po válce – pozn. autora) *dosti plynule navázala a jejíž dále rozvíjela (regulace výroby plánem a spotřeby administrativními zásahy, státními monopoly, omezení volného trhu pracovní síly atd.).* [...] *Otevřela se cesta, aby samostatný stát byl zbožštěn, jakmile byl vybojován. Tak se pozdvižení proti totalitě a za demokracii obrátilo v sankcionování totalitního etatismu.* TESAŘ, Jan: *Mnichovský komplex. Jeho příčiny a důsledky.* Prostor, Praha 2000, s. 129–130. To je naprosto přesná diagnóza, bohužel zcela ojedinělá.

Petr Placák

Tento zdánlivě převrácený pohled na věc ovšem nebyl ze strany komunistů cynismem či machiavelismem hrubého ražení – dějiny nebyly pro komunisty profánní záležitostí, ale podobně jako i u jiných chiliastických hnutí každodennost pro ně znamenala naplňování marxistického plánu spásy lidstva – ať už se dělo cokoli nelidského, mělo to smysl a dělo se tak pro dobro věci. Proto komunisté vítali válku stejně jako hospodářskou krizi, podobně jako středověcí fanatici vítali mor a černé neštovice, které v jejich pojetí měly pomoci zkaženému lidstvu očistit a přivést svět ke spáse.

A v tomto duchu je třeba nahlížet i komunistický *nacionalismus*, který byl nacionalismem ve „vyšším“, fašistickém smyslu. Ten „starým“, měšťácky omezeným nacionalismem pohrdal. O co šlo, dobře vystihl přední český pronacistický exponent Emanuel Moravec. V době vrcholící německé nacionálně socialistické revoluce, která ohrožovala většinu národů Evropy, napsal: *Starý nacionalismus, evropsky provinční, evropsky maloměšťácký, svárlivý a chlemtavý, tento nacionalismus s odporným sentimentálním zápachem, v křiklavých hadrech komedianta, je zatlačen z náměstí, kterým pochodují nyní evropští národové v jednotném stejnokroji bojovníků za společnou věc.*⁶⁸

Přesně tak to viděli i komunisté: jednotlivé evropské národy jsou jen tehdy živé a jen tehdy před dějinami obstojí, pokud nosí komunistický stejnokroj a zdvívají žaťatou pěst: jinak je to zpuchřelá veteš, která patří na smetiště dějin.⁶⁹

Košický vládní program

Ideovou kostru poválečné fašistické „opravy“ prvorepublikového Československa představuje *Košický vládní program*, který vytyčil ideový základ nejen třetí republiky let 1945–1948, ale jeho nacionálně socialistická ideologie zůstala gros režimu i po únoru 1948 – ideologie, ve které komunisté stejně jako italská fašistická spojili sociální a nacionální revoluci jako dva dialektické protiklady, které rukou nedílnou stvoří kvalitativně vyšší rovinu.⁷⁰

68 MORAVEC, Emanuel: *Děje a bludy*, s. 7.

69 To tvrdili už K. Marx a B. Engels. Jejich noviny *Neue Rheinische Zeitung* neustále plédovaly pro válku proti Rusku jakožto centru evropské reakce. *Jedině válka s Ruskem je válkou revolučního Německa, ohlašovaly Neue Rheinische Zeitung 12. července 1848, válkou, v níž se „smýjí bráchy minulosti“, v níž se Německo může vzmuždit, v níž může porazit i vlastní autokraty.* HOSFELD, Rolf: *Karl Marx. Životopis intelektuála*. Paseka, Praha – Litomyšl 2013, s. 142. Nebyla operace Barbarossa o století později nakonec pokračováním Marxovy války revolučního Německa proti hnízdu reakce Moskvě? Neviděl by Marx, podobně jako jeho kolega Heidegger, v nacismu nástroj ke zničení kapitalistického světa, zatímco ruský bolševismus by měl za regresí? Každopádně to byl Marx, kdo vyhlásil boj, „neúprosný boj na život a na smrt“ se slovanstvím, které zradilo, vyhlazovací boj a bezohledný terorismus – ne v zájmu Německa, ale v zájmu revoluce! Viz *O Rakousku a české otázce (Sborník k 50. výročí úmrtí Karla Marxe)*. Marx, Engels, Lenin, Stalin. Karel Borecký, Praha 1933, s. 103. Hitler ovšem také nezačal válku v zájmu zdegenerovaného, křesťanstvím, materialismem, kapitalismem beznadějně zkaženého starého Německa, ale s utopickou vizí nové rasy, fyzicky zdravé a psychicky odolné, zbavené dědičných nemocí...

70 Text Košického vládního programu vyšel v řadě edic dokumentů, před listopadem 1989 například v edici *Dokumenty moderní doby*, po listopadu in VESELÝ, Zdeněk (ed.): *Dějiny českého státu v dokumentech*. Epocha, Praha 2003. Zde použité citace jsou ze samostatného vydání, které po válce vydalo ministerstvo informací jako *Program nové československé vlády Národní fronty Čechů a Slováků (v obrazech) přijatý na první schůzi vlády dne 1. dubna 1945 v Košicích*. Ministerstvo informací – Svět v obrazech, Praha 1945.

Gottwaldovo Československo jako fašistický stát

I když mělo jít o programové prohlášení celé vlády Národní fronty, jeho teze sestavili a prosadili komunisté – ostatní strany Národní fronty k nim víceméně *pro forma* dodaly jen nepodstatné korektury.⁷¹

Není jistě překvapením, že celým textem vládního prohlášení se prolíná „boj proti fašismu“ (*vykořenit fašismus politicky a morálně do všech důsledků*), který v komunistickém pojetí, jak už bylo řečeno, znamená boj s buržoazií, respektive s buržoazní demokracií.

Aby mohla mít národní a socialistická revoluce úspěch, bylo třeba očistit stát od všech zrádců a dalších „zjevných nebo zamaskovaných nepřátel lidu“. Program vyhlašuje očistu státního aparátu *od všech živlů, které se provinily na republiče* a v době kritické *projevily vůči národu a státu věrolomnost, prokázaly nespolehlivost a zbabělost*.

Podobně bylo třeba očistit i národ od „cizorodých“ prvků. K jejich označení používá *Košický vládní program* slova „cizák“, „cizáčky“: *V boji proti cizáckým vetřelcům a zrádcům je nutno jednou provždy vyrvati českou a slovenskou půdu z rukou cizácké německo-maďarské šlechty, jakož i z rukou zrádců národa a dáti ji do rukou českého a slovenského rolnictva a bezzemků. Program volá po opatřeních k vykořevení cizáckého a fašistického vlivu z českého a slovenského hospodářství a odevzdání zámků, letovisek a paláců, kde se dříve roztahovala cizácká šlechta a jiné cizopasné panstvo, do služeb zdraví a odpočinku našeho lidu.*

Program klade důraz na „slovanský charakter“ nové republiky, přičemž kulturně-rasové termíny, ve spojení s výrazem *slovanský*, používají komunisté v politickém smyslu: *slovanská linie, slovanská orientace, slovanský národ, slovanská velmoc, slovanské bratrství...* Vše, co je *slovanské*, je správné, zatímco *neslovanské obyvatelstvo je státně nespolehlivé* a má podléhat zvláštnímu režimu, tedy pozbyt občanských práv, ačkoli program zároveň obsahuje i tuto jednu větu: *Diskriminace občanů republiky z důvodů rasových nebude připuštěna.* Termíny *slovanský* a *slovanství* jsou zde evidentně používány v souvztáhnosti k nacistickému termínu *germánský*.⁷²

Vedle *slovanství* jsou v programu užity i další výrazy vztahující se k nacistické *Volks-gemeinschaft*, jako je *česká národní domovina* apod.

Program vyhlašuje kolektivismus proti kapitalistickému systému, založenému na individualismu (*vláda nepřipustí, aby v osvobozené republice převládal kořistnický zájem příživnických jednotlivců a skupin nad zájmy pracujících lidu města a venkova*).

Ve smyslu fašistické revoluce program stanoví, že *lid a vláda budou bedlivě strážiti*, jak pracují ústavní instituce, přičemž slovo *lid*, které je na prvním místě, značí onu legitimitu fašistického aktivismu odvolávajícího se na *vůli lidu*, která stojí mimo, nad či proti ústavním principům a institucím.

Podobně je to i s policií či armádou, která musí být *důsledně antifašistická, národně osvobozeněcká, armáda skutečně demokratická, uskutečňující vůli lidu, spjatá s lidem, těšící se důvěře lidu, a proto zahrnovaná veškerou jeho láskou a péčí*.

71 K jednání kolem přijetí Košického vládního programu viz např. ZEMAN, Zbyněk: *Edvard Beneš. Politický životopis*. Mladá fronta, Praha 2000. K taktice a strategii poválečného nástupu komunistů viz BRÓD, Toman: *Osudný omyl Edvarda Beneše 1938–1948. Československá cesta do sovětského područí*. Academia, Praha 2002.

72 K vývoji původně filologické terminologie (germánský, slovanský, indoevropský) v terminologii kulturně-rasovou viz BUDIL, Ivo T.: *Od prvotního jazyka k rase. Utváření novověké západní identity v kontextu orientální renesance*. Academia, Praha 2002.

Petr Placák

Armáda „uskutečňující vůli lidu, spjatá s lidem, těšící se důvěře lidu, a proto zahrnovaná veškerou jeho láskou a péčí“ by mohlo být i jakési fašistické krédo, které má ovšem kořeny už v jakobínském teroru.⁷³

Košický vládní program lze považovat za modelový program tuzemského fašismu, který pro poválečnou republiku uhnětla Komunistická strana Československa v moskevském exilu pod patronací stalinistického Sovětského svazu.

Oběti, spolupachatelé, pachatelé

Poválečnou nacionálně socialistickou revoluci tento text spojuje s komunisty. Námitka proti tomu zní: třetí republika byla ale koaliční vláda komunistů se čtyřmi nekomunistickými stranami, jejichž představitelé se vyjadřovali na první pohled stejným či obdobným způsobem jako komunisté, ba mnohdy radikálněji.

Mezi komunistickou a nekomunistickou částí režimu Národní fronty je ovšem zásadní rozdíl, především co se týče cílů. Poválečná radikalita nekomunistických stran vycházela jednak ze snahy „vyvinut se“ před národem za jejich participaci na režimu první republiky, který podle komunistické teze přispěl k Mnichovu a všemu tomu, co následovalo, a pak také z poválečné odplaty, která vycházela vstříc poválečným radikálním náladám ve společnosti. Svou úlohu v tom hrála jistě i snaha nekomunistických stran „vzít vítr z plachet“ KSČ nebo jí alespoň nepřenechat monopol na „hájení“ národních zájmů, respektive na vyostřený nacionalismus a také na autorství radikálních socializačních opatření. Nekomunistické strany považovaly režim a opatření Národní fronty za dějinnou revizi v rámci reakce na druhou světovou válku a na nacistickou okupaci, která měla odstranit chyby minulosti. Mělo jít o opravu první československé republiky ve vypjaté poválečné situaci, která až odezní, vrátí se věci do kolejí právního státu. Byla to politika sebevražedná, která jen nahrávala komunistům a zároveň dále oslabovala věc demokracie. Byla po všech stránkách nevábná, oportunistická, zbabělá, plná intrik, slepá, zcela iluzorní, přesto to byla politika „tradiční“, v rámci systému, „reformistická“.

Naproti tomu veškeré aktivity komunistů, které se halily do vyrovnání se s mnichovskou zradou, fašistickou reakcí, protektorátní minulostí, měly jediný cíl: podětnout či oslabit sílu „třídního“ nepřítele a využít válku s její destrukcí dosavadních hodnot k další poválečné radikalizaci, která měla vyústit v likvidaci celého systému.

To samé lze říct i o situaci v Itálii během nástupu fašistů k moci. Mezi KSČ a nekomunistickými stranami Národní fronty let 1945–1948 byl obdobně nejasný, konfliktní a přechodný vztah jako mezi italskými fašisty a stranou královskou v první fázi Mussoliniho vlády let 1922–1926 (v druhé fázi italského fašismu pak až do roku 1943). Podobně jako italští konzervativci, průmyslníci a velkostatkáři chtěli fašisty, kterými jinak částečně pohrdali a částečně se jich báli, využít proti odborům a rozmohlému socialistickému hnutí, Edvard Beneš a spol. v Československu chtěli ko-

73 K tomu R. O. Paxton: *Žádný režim nebyl skutečně fašistický bez lidového hnutí, které mu pomohlo uchopit moc, zmonopolizovalo politické dění a poté hrálo prostřednictvím paralelních organizací zásadní roli ve veřejném životě.* PAXTON, Robert O.: *Anatomie fašismu.* NLN, Praha 2007, s. 179.

Gottwaldovo Československo jako fašistický stát

munisty, kterými rovněž částečně pohrdali a částečně se jich báli, respektive Sovětský svaz využít proti hrozbě opakování agrese ze strany Německa. Jako byl Klement Gottwald do čela vlády jmenován Edvardem Benešem, byl i Benito Mussolini jmenován do funkce ministerského předsedy italskou hlavou státu králem Viktorem Emanueleem. Italští fašisté se rozhodli na cestě k moci využít dvoufázovou revoluci, přičemž v první fázi se snažili obsadit všechny klíčové posty v zemi a uchopit moc ve stávajícím státě – stejným způsobem to pak dělali komunisté v Československu po roce 1945.⁷⁴ Ač v Mussoliniho vládě neměli fašističtí ministři v první etapě většinu, sám *duce* měl omezené pravomoci a byl odpovědný parlamentu, fašistická éra se v Itálii počítá od roku 1922 – od pochodu na Řím a jmenování Mussoliniho premiérem. A podobně i komunistická éra v Československu by se neměla počítat od data únorového převratu v roce 1948, kterým jen vyvrcholila první etapa komunistického nástupu, odstartovaná už v roce 1945. Když komunisté k získání moci využívali stávající stát a ústavní postup, dělali to stejně jako italští fašisté po roce 1922. A stejně jako Mussoliniho stoupenci si komunisté k tomu účelu zvolili fašistickou revoluci národní očisty a stmelení národa do jednoho organického tělesa pod vedením „politické avantgardy“ – strany nového typu.

Fašistická revoluce

Znaky této fašistické revoluce jsou evidentní: Komunisté používají termíny *národ*, *národní fronta*, *národní zrada*, *národní očista*, stejně jako *lid* a *lidovost* ve fašistickém smyslu cizích vlivů zbavené etnické příslušnosti, která je hodnotou sama o sobě. Stejně jako fašisté chtějí zrušit a překonat buržoazní individualismus, místo něhož postulují harmonické, národní společenství, které je politicky, sociálně a kulturně integrované. Stejně jako fašisté volají českoslovenští komunisté po národní revoluci, přičemž obhajují organické národní společenství, které se uchovalo díky lidovému venkovskému prostředí, nezkaženému upadlým liberalismem měst, který je anáródní (viz odvěká česká půda, odkaz na husitství jako na autentické české lidové hnutí), vzývají lidovost a folklór jako protiklad kapitalistické „odcizenosti“ (Nejedlého kánon české lidové

74 O záměru komunistů rozložit svůj nástup k moci do dvou fází, aby společnost příliš „nevylekali“, mluvil Gottwald zcela nepokrytě. V projevu na konferenci funkcionářů KSS v Košicích 8. dubna 1945 prohlásil: *Máme čistý stůl pokud se týká státního zřízení a aparátu. Začínáme budovat znovu a zdola. Znamená to, že už dnes je čas, kdy jako nejbližší cíl si stanovíme sovětskou republiku, socialistický stát? Ne! Bylo by naopak velkou strategickou chybou, kdyby strana měla takové bezprostřední perspektivy. Dokumenty moderní doby, s. 497. Komunisté mluvili o první fázi jako o revoluci národní a demokratické, po které měla teprve přijít revoluce socialistická, o které se mělo zatím mlčet. Je potřeba si znovu a znovu uvědomovat: jdeme nyní v dané etapě po linii revoluce národní a demokratické, nikoli po linii revoluce socialistické, zdůrazňoval Gottwald strategii postupu strany na školení pro okresní a krajské funkcionáře KSČ v Praze dne 9. července 1945. GOTTWALD, Klement: *Deset let*, s. 302. Podobně to viděl Mussolini. Italskému novináři Carlu Silvestrimu na dotaz, zda ho někdy napadlo zbavit se krále Viktora Emanuela, *duce* odpověděl: *Tvrdilo se, že po pochodu na Řím jsem mohl nastolit italskou republiku. Ne. Pokus by byl určitě ztroskotat a obrozil by budoucnost fašistického hnutí. Národ nebyl úplně připravený na případnou republikánskou vládu, a nelze zapomínat, že monarchie otevřela fašismu všechny dveře dokořán.* MILZA, Pierre: *Mussolini*, s. 472. Všechny dveře dokořán otevřel československým komunistům i Edvard Beneš a převážná část nekomunistických politiků.*

Petr Placák

kultury), pracují s národními mýty (Bílá hora) a české dějiny spojují s vidinou zničení kapitalistického řádu a nastolení ve všech ohledech harmonické společnosti, která překoná egoismus vlastní kapitalismu a odstraní nadvládu peněz. Stejně jako fašisté, nenávidí komunisté liberální demokracii. Jakmile se dostanou k moci, budují silný, centralizovaný stát, vybavený rozsáhlým úředním aparátem, který vyhláší vítězství politiky nad ekonomikou, společenskými vazbami nebo kulturou. Opoprvhují pravidly, právem a vůbec „buržoazními“ hodnotami⁷⁵, odmítají křesťanství, připodobňují politiku k válce „buržoazními“ prostředky pokroku⁷⁶, odkazují se k národní minulosti a zaklínají budoucnost, pěstují kult strany a vůdce, stejně jako kult padlých, organizují procesy, mají své mučedníky i svatě, stejně jako vlastní svátky.⁷⁷ Stejně jako italským fašistům, i československým komunistům ukázala válka, jak lehce lze pomocí národních mýtů mobilizovat masy ve službě státu, na základě jednoduché, všem srozumitelné ideologie a propagandy organizovat „mrvaní společenství“, které je ochotno k nejvyšším obětem – jak snadno je lidmi na jedné straně přijímána diktatura a s jak lehkým srdcem na straně druhé dokáže společnost odhodit všechny demokratické hodnoty.

Na rozdíl od tradičních diktatur, které vznikají, aby bránily lidové revoltě, fašistické režimy (československý atd. komunismus, italský fašismus, německý nacismus) naopak masy politizují, organizují veřejnost a nutí ji k aktivismu a k boji s *reakcí*, která brání společnosti v přechodu ke kvalitativně vyššímu sociálnímu systému. Když poválečná komunistická strategie vyhlásila boj proti *fašistické reakci*, zloděj křičel, chyťte zloděje.⁷⁸

Fašistické režimy permanentně mobilizují proti vnitřním i vnějším nepřátelům, které identifikují na základě etnickém, sociálním, kulturním či rasovém, politizují masy i celý veřejný i soukromý život. Komunistický poválečný *třídní boj* se měl vést ve fašistickém duchu *jednoty národa* jako protikladu ke kapitalismu, založenému na vládě peněz, který podřívá zájmy celku, společnost atomizuje a byl příčinou národní tragédie. Kýžené *jednoty národa* mělo pak být dosaženo eliminací nepřátelských tříd a národních menšin.

75 Když chce Lenin definovat pojem *diktatury proletariátu*, představí ji jako moc, která není vázána žádnými zákony, de facto ničím: *Vědecký pojem diktatura proletariátu neznámá nic než moc, která není ničím omezena, žádnými zákony, není absolutně vymezována jakýmikoli pravidly, která se opírá bezprostředně o násilí*. Viz MAIER, Hans: *Politická náboženství. Totalitární režimy a křesťanství*. CDK, Brno 1999, s. 98, pozn. 14.

76 *Dělníci*, psali v roce 1850 K. Marx a B. Engels direktivy pro Svaz komunistů, *musejí především během konfliktů a bezprostředně po boji v nejvyšší možné míře působit proti občanské rozvážnosti a nutit demokracii k tomu, aby uskutečňovali svá teroristická hesla. Musejí pracovat na tom, aby bezprostřední revoluční chaos nebyl ihned po vítězství utišen. Naopak jej musí udržovat tak dlouho, jak jen to bude možné. V žádném případě nesmějí zabírat takzvaným excesům, přeladům lidové msty na nenáviděných individuích nebo veřejných budovách, k nimž se vážou nenávislné vzpomínky. Tyto exemplární činy je třeba nejen strpět, nýbrž je vhodné vzít jejich provádění do vlastních rukou*. MARX-ENGELS: *Ansprache der Zentralbehörde an den Bund vom März 1850*; cit. dle HOSFELD, Rolf: *Karl Marx. Životopis intelektuála*, s. 154–156. Při poválečné etnické čistce nemuseli českoslovenští komunisté vůbec popisovat od nacistů: posvětila jim ji vlastní nejvyšší autorita.

77 K tomu viz François Furet: *O komunistické iluzi*, s. 101.

78 K problému typologie fašismu viz například srovnání fašismu s režimem válečného Japonska z pera E. J. Hobsbawma: *Evropský fašismus opravdu není možné zredukovat na orientální feudalismus s imperiální nacionalistickým posláním. Patřil především éře demokracie a obyčejného člověka, zatímco samotný pojem „bnu-*

Gottwaldovo Československo jako fašistický stát

Smysl tohoto textu ovšem nespočívá ve snaze zařadit komunistické Československo mezi fašistické státy – koneckonců vychází to nastejno. Text chce poukázat na to, že tuzemský komunistický režim, jehož nástup začal po druhé světové válce, nebo lépe řečeno už během ní, nebyla nějaká domácí diktatura, víceméně pochopitelná reakce na německé ohrožení a válečné utrpení, která se ruku v ruce s tím, jak se válečné hrůzy v čase vzdalovaly, „normalizovala“, až víceméně sama zanikla. Ven z takového hrubého zjednodušení poválečného vývoje se nedostaneme ani tím, že komunistické Československo vztáhneme pouze ke stalinskému Sovětskému svazu, protože ani ten nepochopíme bez širšího kontextu – jeho vztahu k jiným ideologickým režimům a k vývoji v Evropě po první světové válce a co se týká idejí, už od doby Francouzské revoluce.

Rovněž poválečný vývoj v Československu nepochopíme, když jej budeme analyzovat odděleně od zbytku Evropy a od procesů, které v Evropě vyvolala právě první světová válka. Mechanismy, které působily rozklad demokratického systému v Československu, byly obdobné, jako tomu bylo v Itálii po roce 1918 nebo později v Německu, a které ohrožují demokratické systémy i dnes.

Zařadíme-li komunistické Československo v tomto širším evropském kontextu mezi fašistické režimy, neznamená to, že bychom zároveň tvrdili, že nebylo komunistické, či snad že zradilo ideu komunismu. Naopak. Jak jsme ukázali, v komunistické dialektice není mezi *účelem* a *prostředkem* rozpor, přičemž se můžeme dohadovat, zda je socialismus *účel* a nacionalismus, potažmo fašismus *prostředek*, nebo je tomu naopak. Fašistická forma vlády a styl politiky – ve spojení socialismu s nacionalismem – byla vlastní všem ideologickým režimům minulého století, využívaly je jak tzv. pravcové fašistické režimy, tak tzv. levicové režimy komunistické.

Nějde přitom o nějaké záměrné matení pojmů či rezignaci na možnost jakékoli smysluplné klasifikace fašistických či totalitních režimů, ale o to, poukázat na ambivalenci fenoménu *fašismu* a *komunismu* plynoucí z toho, že ideologické režimy a hnutí jsou – ať chceme nebo ne – organickou součástí evropské moderny a všeho, co s ní souvisí, včetně představy společenského „pokroku“ nebo „demokratizace“ veškerých hodnot – všeho toho, na čem je postavena i liberální společnost.⁷⁹ To samo o sobě je velmi znepokojivé.

Jestliže francouzský novinář a politolog Jean Daniel tvrdí, že *vše, co zrodilo komunistickou myšlenku, vše, co nabádalo ke vstupování do komunistických stran, zůstává dnes v celém světě přítomné, hrozivé a nebezpečné*⁸⁰, to samé platí i pro fašismus a nacismus. Pod povrchem otevřené společnosti dřímají stále tytéž síly, které kdysi totalitní hnutí vyvolaly a přivedly k moci. Pokud se naučíme problém totalitních hnutí nazírat kom-

tí“ za nové, případně revoluční cíle mobilizující masy za samozvanými vůdci neměl v Hirohitově Japonsku žádný význam. Do jejich světónázoru se spíše hodila pruská armáda a pruská tradice než Hitler. Zkrátka, navzdory podobnostem s německým nacionálním socialismem (podobností s Itálií bylo daleko méně) nebylo Japonsko fašistické. HOBBSAWM, Eric J.: Věk extrémů. Krátké 20. století 1914–1991. Argo, Praha 1998, s. 141.

79 Nepochybně existuje nějaký důvod vidět ve dvojí tváři fašismu pravou povahu tohoto složitého jevu, který spojuje revoluci s antirevolucí, národ se sociální změnou, pohrdání buržoasnými hodnotami s touhou stát se novou elitou, nedůvěrou k proletariátu se snahou zorganizovat ho do kontrolovaných organizací, píše Pierre Milza ve své rozsáhlé biografii Mussoliniho a přesně to samé platí i o komunismu. MILZA, Pierre: *Mussolini*, s. 281.

80 DANIEL, Jean: K jednomu textu Alaina Besancona. In: NOVÁK, Miroslav (ed.): *Komunismus a fašismus*, s. 200.

Petr Placák

plexně, nepochopíme, o co v dějinách 20. století šlo, čím byla evropská společnost na počátku moderní doby nakažena a co nás doposud ohrožuje. Bezpředsudečná komparace ideologických hnutí, fašismu, nacismu a komunismu, je přitom zcela zásadní.

Poválečná fašistická revoluce a její výdobytky, etnický, sociálně, kulturně i politicky (mimo Národní frontu nemohla žádná strana existovat) homogenní stát slovan-ského charakteru, se staly základem komunistického režimu i po převratu v únoru 1948, kdy komunisté svůj nástup k moci dovršili a odstartovali druhou fázi revoluce, během níž moc, získanou v době režimu Národní fronty, využili k přeměně země v totalitní stát sovětského typu – a zůstaly jím až do pádu režimu v roce 1989. Na základě národně socialistické ideologie, která se stala hlavní mobilizační ideologií tuzemského komunismu po druhé světové válce, neustálé snahy po angažovanosti mas, aktivistického používání ideologie jako závazného mustru ve všech sférách společnosti a permanentní mobilizace společnosti proti vnitřnímu i vnějšímu nepříteli lze komunistické Československo bezpochyby označit za fašistický stát. Jeho základy byly položeny po roce 1945 režimem Národní fronty pod taktovkou komunistů za přispění „povolených“ socialistických stran a lidovců v čele s prezidentem Edvardem Benešem.

